

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมือกันสร้างสรรค์ในเวทีโลก ดังจะเห็นได้จากการมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป (กรมวิชาการ, 2544)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติสาระเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาการศึกษา ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษา และหลักการจัดการศึกษา ปรากฏในมาตรา 6 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ในหมวด 4 มาตรา 22 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542) อันนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีความสามารถ ที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมาถึง

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม (กรมวิชาการ, 2544) ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ

สถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มีกฎหมายรับรอง กล่าวคือ มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดไว้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติให้ บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองและ ชุมชน ทั้งนี้ ในสถานศึกษาผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องมี วิสัยทัศน์ มีจิตสำนึก มีความมุ่งมั่น กระตุ้น ส่งเสริมให้ครูมีศักยภาพและเสรีภาพในการคิด ปฏิบัติ และจัดการเรียนรู้ให้ได้ตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ส่วนครู ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ใหม่ในการจัดการเรียนรู้ มีความคิดและจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เข้าใจหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ ปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพสิทธิหน้าที่ของนักเรียน มีการวางแผน การจัดกิจกรรมและ ประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างเป็นระบบ เน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539)

การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพขึ้นในท้องถิ่น เป็นการกระจายโอกาสให้คนส่วนใหญ่ ของประเทศได้มีโอกาสเรียน โรงเรียนชั้นดี และมีโอกาสได้ประกอบอาชีพที่ดี ส่งผลให้มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ ดังนั้น เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบในหลักการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน (Lab School) โดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินโครงการพัฒนาแนวคิดและหลักการโดยมีความเชื่อว่าการศึกษสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีคุณภาพ สามารถลดช่องว่างของบุคคลในสังคมลงได้ ซึ่ง จะส่งผลให้ประชาชนชาวไทย สามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจน ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นของ รัฐบาล โดยมีแนวคิดพื้นฐานหล่อหลอมจากความฝันอันสูงสุดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนในท้องถิ่น ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในเรื่องต่อไปนี้คือ การกระจายโอกาสทางการศึกษา การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีจำนวน เพียงพอ การพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย การบริหารจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐาน การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และการวัดประเมินผลทั้งภายในสถานศึกษาและจาก

องค์กรภายนอกสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) อันจะนำไปสู่การเปิดโอกาสให้ความเสมอภาคและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและชื่นชมผลงานร่วมกันของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

โรงเรียนในฝันเป็นโรงเรียนที่มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาชาติ และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและไร้ขีดจำกัด (Unconventional Curriculum and Learning) โดยอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนร่วมกัน (Participation and Supports) ระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน ด้วยระบบบริหารจัดการที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู-อาจารย์ และชุมชน (All for Education) เป็นโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งด้านวิชาการและการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพตามความสามารถ รักการแสวงหาความรู้อย่างไม่สิ้นสุด รู้ทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับสังคมโลกได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) นอกจากนี้ โรงเรียนในฝันยังถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ใช้การบริหารจัดการแนวใหม่ที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ กระบวนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการนำเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และการบริหารจัดการ โดยมุ่งหวังให้เด็กไทยเป็นคนดีมีคุณภาพ มีอนาคตที่สดใสและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การคัดเลือกโรงเรียนเพื่อเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนและมอบหมายให้อำเภอจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เขตปกครองและดำเนินการคัดเลือกให้เหลือเพียงหนึ่งโรงเรียนของแต่ละอำเภอ และให้แต่ละอำเภอส่งรายชื่อโรงเรียนในฝันให้กระทรวงศึกษาธิการทราบ ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวนทั้งสิ้น 921 โรงเรียน จาก 795 อำเภอ 81 กิ่งอำเภอ และในกรุงเทพมหานครอีก 45 โรงเรียน โดยมีหลักการและกรอบในการดำเนินงาน คือ มีความคล่องตัวและอิสระในการบริหารงาน มีระบบการพัฒนาครูที่ทันสมัยและต่อเนื่อง มุ่งส่งเสริมศักยภาพการจัดระบบการเรียนการสอน / จัดฝึกประสบการณ์ที่ดีตามความถนัดและสนใจของนักเรียน มีระบบการคัดสรรนักเรียนตามศักยภาพและความสามารถด้านต่างๆ มีระบบส่งต่อนักเรียนเพื่อศึกษาขั้นสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการระดมทุนและทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการคัดเลือกหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จาก 921 โรงเรียนทั่วประเทศนั้น โรงเรียนเชิงกลมวิทยา เป็นโรงเรียนที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกเข้าเป็นโรงเรียนในโครงการ “หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน” (Lab School Project) ของอำเภอปากชม จังหวัดเลย เมื่อปีการศึกษา

2546 และเข้าร่วมโครงการโรงเรียนเร่งผู้ฝัน (Fast Track) ปีการศึกษา 2547 และได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2548

“ต้นแบบโรงเรียนในฝัน” คือ โรงเรียนในโครงการฯ ที่มีการพัฒนาและมีผลการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการอย่างเป็นรูปธรรมและผ่านการประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนและสามารถเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันได้เกิดจากความร่วมมือและความพยายามของผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้น ต้นแบบโรงเรียนในฝันจึงจะต้องตระหนักในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันและเป็นแหล่งเรียนรู้งานโรงเรียนในฝันอย่างภาคภูมิใจ โดยมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นสถานที่หรือเป็นแหล่งเรียนรู้งานโรงเรียนในฝันที่เป็นรูปธรรม เป็นที่เลี้ยงและที่ปรึกษาในเป้าหมายของการพัฒนาสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝัน และเป็นที่ปรึกษาโรงเรียนในโครงการฯ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548) ซึ่งโรงเรียนเชิงกลมวิทยาได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 2 ลำดับที่ 108

การดำเนินงานของ “โรงเรียนเชิงกลมวิทยา สู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน” ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งโรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลายๆ ด้านตามกรอบการดำเนินงานของต้นแบบโรงเรียนในฝัน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา และด้านงบประมาณและทรัพยากร จนเป็นที่ประจักษ์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การดำเนินการต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จด้วยดีนั้น เกิดจากการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานอย่างมีระบบ เป็นกระบวนการ และสามารถตรวจสอบได้ว่าสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเชิงกลมวิทยาสู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันนั้น มีสภาพการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ มากน้อยเพียงใด โรงเรียนเชิงกลมวิทยา จึงได้จัดให้มีการจัดทำ “รายงานผลการดำเนินโครงการโรงเรียนเชิงกลมวิทยาสู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำรายงานฯ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนเชิงกลมวิทยา
สู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ และคุณลักษณะของนักเรียน โรงเรียน
เชิงกลมวิทยา
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน
เชิงกลมวิทยา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารและครู ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
เชิงกลมวิทยา

ขอบเขตการศึกษา

1. การรายงานผลการดำเนินงานครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานเฉพาะ
กรณี ของโรงเรียนเชิงกลมวิทยาสู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
2. คุณลักษณะของนักเรียนที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะของนักเรียน
โรงเรียนเชิงกลมวิทยา ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษาจากผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเชิงกลมวิทยา
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดทำรายงาน

การรายงานผลการดำเนิน “โครงการ โรงเรียนเชิงกลมวิทยาสู่ต้นแบบหนึ่งอำเภอ
หนึ่งโรงเรียนในฝัน” นำไปสู่การนำข้อมูลสารสนเทศ ที่ได้รับจากการศึกษาสภาพการดำเนินงาน
ด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ ความร่วมมือด้านภาคีเครือข่ายชุมชน ผลที่เกิด
ขึ้นกับนักเรียน ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อใช้
เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินโครงการต่อไป

คำจำกัดความ

โรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เป็นโรงเรียนในฝันของคนในสังคมที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐาน มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อบอุ่น ปลอดภัย มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นรูปแบบของการพัฒนาที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา และสร้างนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

โรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน หมายถึง โรงเรียนในโครงการฯ ที่มีการพัฒนาและมีผลการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการอย่างเป็นรูปธรรมและผ่านการประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนและสามารถเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันได้เกิดจากความร่วมมือและความพยายามของผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ภาคีเครือข่าย หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร สวมครใจให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ในลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งด้าน พลังกาย พลังทรัพย์ และพลังปัญญา เพื่อร่วมดำเนินงานไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนในฝัน

ทักษะการดำรงชีวิต หมายถึง การรู้จักเลือกบริโภค การรู้จักดูแลช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม การจัดการสร้างงานอาชีพและประกอบอาชีพ และการหารายได้ระหว่างเรียน

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนเชิงกลมวิทยา